

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.55>

**ПРЕДМЕТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 201-2 КК УКРАЇНИ:
ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ**

Думчиков М.О.,
*доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально правових дисциплін
та судочинства
Навчально-наукового інституту права СумДУ
ORCID: 0000-0002-4244-2419*

Думчиков М.О. Предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України: проблеми термінологічної визначеності та правозастосування.

Стаття присвячена комплексному кримінально-правовому, догматичному та кримінологічному дослідженню предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України. Актуальність дослідження зумовлена безпрецедентними масштабами гуманітарної, економічної та соціальної кризи, спровокованої повномасштабним військовим вторгненням російської федерації на територію України. Зважаючи на колосальні обсяги матеріальних цінностей, що перетинають митний кордон та розподіляються всередині держави, особливу увагу приділено аналізу об'єктивних ризиків зловживань та ефективності кримінально-правових механізмів реагування на ці виклики в умовах воєнного стану.

У роботі здійснено системний аналіз об'єктивних та суб'єктивних ознак складу цього правопорушення, зокрема розкрито термінологічні колізії між нормами кримінального закону та спеціального регулятивного законодавства. Розглянуто проблему хибного, виключно «митного» підходу правоохоронних органів до ідентифікації предмета злочину. Детально проаналізовано специфіку волонтерської діяльності та доведено догматичну вразливість обов'язкової криміноутворювальної ознаки «з метою отримання прибутку», яка часто механістично тлумачиться слідчими органами, що штучно дестимулює активність громадянського суспільства.

Водночас акцентовано на проблемах кваліфікації та системної штучної конкуренції норм у кримінальному праві, що виникла через запровадження ст. 201-2 КК України. Проаналізовано ключові аспекти розмежування цього діяння від суміжних складів злочинів проти власності (привласнення, розтрата, шахрайство) та легалізації майна, одержаного злочинним шляхом. Досліджено ризики порушення принципу заборони подвійного притягнення до відповідальності (*non bis in idem*) та формування репресивної судово-слідчої практики щодо добросовісних представників волонтерського руху.

Наукова новизна дослідження полягає у концептуальному переосмисленні конструкції ст. 201-2 КК України та доведенні необхідності відмови від надмірної казуїстичності на користь єдиних догматичних підходів. У результаті зроблено висновок про нагальну потребу в оптимізації диспозиції аналізованої статті, синхронізації кримінального закону з регулятивним законодавством та виробленні чітких роз'яснень на рівні найвищої судової інстанції, що забезпечить дотримання принципу правової визначеності та захистить волонтерські ініціативи від безпідставного кримінального переслідування.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, гуманітарна допомога, благодійна пожертва, безоплатна допомога, продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, використання благодійних пожертв і безоплатної допомоги, вимагання, шахрайство.

Dumchykov M.O. The subject of the criminal offense provided for in Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine: problems of terminological certainty and law enforcement.

The article is devoted to a comprehensive criminal-legal, dogmatic, and criminological study of the subject of the criminal offense stipulated by Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine. The relevance of the study is driven by the unprecedented scale of the humanitarian, economic, and social crisis provoked by the full-scale military invasion of Ukraine by the Russian Federation. Given the colossal volumes of material assets crossing the customs border and being distributed within the state, special attention is paid to analyzing the objective risks of abuse and the effectiveness of criminal-legal response mechanisms to these challenges under martial law.

The paper provides a systemic analysis of the objective and subjective elements of this offense, specifically revealing terminological collisions between the provisions of criminal law and special regulatory legislation. The issue of the flawed, exclusively «customs-based» approach of law enforcement agencies to identifying the subject of the crime is examined. The specifics of volunteer activity are thoroughly analyzed, proving the dogmatic vulnerability of the mandatory crime-forming element «with the aim of obtaining profit,» which is often mechanistically interpreted by investigative bodies, thereby artificially disincentivizing civil society activity.

Concurrently, the emphasis is placed on the problems of qualification and the systemic artificial competition of norms in criminal law that emerged due to the introduction of Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine. The key aspects of distinguishing this act from related property crimes (misappropriation, embezzlement, fraud) and the legalization (laundering) of proceeds from crime are analyzed. The risks of violating the principle of prohibition of double jeopardy (non bis in idem) and the formation of a repressive judicial and investigative practice against bona fide representatives of the volunteer movement are investigated. The scientific novelty of the study lies in the conceptual rethinking of the structure of Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine and substantiating the necessity to abandon excessive casuistry in favor of unified dogmatic approaches. As a result, it is concluded that there is an urgent need to optimize the disposition of the analyzed article, synchronize the criminal law with regulatory legislation, and elaborate clear clarifications at the level of the highest judicial instance. This will ensure adherence to the principle of legal certainty and protect volunteer initiatives from unfounded criminal prosecution.

Key words: criminal liability, criminal offense, humanitarian aid, charitable donation, free aid, sale of goods (items) of humanitarian aid, use of charitable donations and free aid, extortion, fraud.

Постановка проблеми. Повномасштабне військове вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року спровокувало безпрецедентну за своїми масштабами гуманітарну, економічну та соціальну кризу. Відповіддю на ці виклики стала тотальна мобілізація як міжнародної спільноти, так і внутрішнього волонтерського руху. Згідно з даними міжнародних рейтингів, зокрема World Giving Index за 2023 рік, Україна посіла друге місце у світі за кількістю жертв, зроблених дорослим населенням [1]. Загальний обсяг фінансової, військової та гуманітарної допомоги, виділеної західними країнами-донорами за три роки війни, становить близько 267 мільярдів євро, з яких безпосередньо на гуманітарну допомогу припадає понад 19 мільярдів євро [2]. Зважаючи на колосальні обсяги матеріальних цінностей, що перетинають митний кордон України та розподіляються всередині держави, виникли об'єктивні ризики зловживань, нецільового використання та відвертого розкрадання майна, призначеного для потреб Збройних Сил України та соціально вразливих верств населення.

Усвідомлюючи суспільну небезпечність таких діянь та реагуючи на гострий суспільний запит щодо забезпечення соціальної справедливості, законодавець ухвалив Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» від 24 березня 2022 року № 2155-IX [3]. Цим нормативно-правовим актом Кримінальний кодекс України було доповнено новою статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних жертв або безоплатної допомоги» [4].

Однак, як засвідчує практика правозастосування, запровадження цієї кримінально-правової заборони породило цілу низку концептуальних та системних проблем. Інтеграція ст. 201-2 до розділу VII КК України змістила акценти з охорони права власності на охорону встановленого порядку господарювання [5]. Більше того, термінологічна невизначеність предмета цього кримінального правопорушення, бланкетний характер диспозиції, суперечливість криміноутворювальної ознаки «з метою отримання прибутку» та штучна конкуренція з іншими нормами кримінального закону призвели до формування неоднозначної, а подекуди й репресивної судово-слідчої практики щодо добросовісних представників волонтерського руху [6]. Це зумовлює нагальну потребу в глибокому науковому переосмисленні конструкції ст. 201-2 КК України та виробленні єдиних підходів до її тлумачення.

Метою цього дослідження є комплексний кримінально-правовий, догматичний та кримінологічний аналіз предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, виявлення термінологічних колізій між нормами кримінального та регулятивного законодавства, а також оцінка ефективності правозастосовної та судової практики щодо кваліфікації фактів незаконного використання гуманітарної допомоги.

Стан опрацювання проблематики. Впровадження ст. 201-2 КК України викликало безпрецедентно жваву дискусію в академічних колах та серед практикуючих правників. Науковий аналіз

вказує на те, що ця норма є однією з найбільш контроверсійних новел кримінального законодавства періоду воєнного стану.

Гостру концептуальну критику законодавчої ініціативи висловили провідні вчені О.О. Дудоров, Р.О. Мовчан та Д.В. Каменський [7]. Дослідники обґрунтовано доводять, що криміналізація цих діянь створила штучну конкуренцію норм, оскільки переважна більшість випадків розкрадання допомоги цілком охоплюється традиційними злочинами проти власності, а використання «митного підходу» до визначення предмета злочину є помилковим.

Проблеми системного тлумачення об'єктивної сторони та співвідношення загальної і спеціальної норм ґрунтовно висвітлені в публікаціях Д.В. Каменського [8]. Специфіка розмежування суміжних складів злочинів деталізована у статтях О.В. Лісовської [5]. Питання кваліфікації в умовах воєнного стану та напрями вдосконалення диспозиції статті є предметом дослідження у працях Г.В. Муляра, В.А. Баби́ча, О. та В.М. Падуна [9; 10]. Кримінологічний зріз проблеми, зокрема питання латентності та детермінант злочинності, розкрито в публікаціях Н.С. Шевченко [11]. Водночас криміналістична характеристика та методика розслідування стали основою дисертаційного дослідження А.В. Степанченка [2].

Аналіз наведених джерел засвідчує, що, попри значну увагу науковців до проблеми, єдиного догматичного підходу до розуміння меж застосування ст. 201-2 КК України досі не вироблено. Констатується гостра необхідність переходу від теоретичних дискусій до формування сталих правозастосовних орієнтирів.

Виклад основного матеріалу. Предмет кримінального правопорушення відіграє фундаментальну роль у конструкції ст. 201-2 КК України, оскільки саме він виступає головним розмежувальним критерієм, що дозволяє відрізнити це діяння від суміжних складів злочину проти власності та господарської діяльності. Диспозиція ч. 1 ст. 201-2 КК України є типовою бланкетною нормою, яка оперує трьома самостійними, хоча й тісно спорідненими категоріями: 1) гуманітарна допомога; 2) благодійні пожертви; 3) безоплатна допомога [2].

Для усвідомлення їхньої правової природи та уникнення довільного тлумачення законодавець у Примітці 1 до ст. 201-2 КК України безпосередньо відсилає правозастосувача до положень спеціального регулятивного законодавства – Закону України «Про гуманітарну допомогу» від 22.10.1999 № 1192-XIV та Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 № 5073-VI [12; 13].

Відповідно до ст. 1 Закону № 1192-XIV, гуманітарна допомога – це цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю чи виникненням надзвичайного або воєнного стану. Під безоплатною допомогою в цьому контексті розуміється надання допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій безпосередньо донорам. Своєю чергою, благодійна жертва згідно із Законом № 5073-VI визначається як безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, заздалегідь обумовлених статутних цілей. Ключовою, об'єднуючою ознакою всіх трьох різновидів предмета є їхня безоплатність та безкорисливість на етапі надання донором.

Водночас, як слушно наголошують у своїх працях О.О. Дудоров, Р.О. Мовчан та Д.В. Каменський, у правозастосовній діяльності органів досудового розслідування сформувався хибний, виключно «митний» підхід до ідентифікації предмета цього злочину [7]. Правоохоронці часто вважають абсолютно самодостатньою підставою для інкримінування ст. 201-2 КК України лише наявність задокументованого факту митного оформлення вантажу за спрощеною процедурою як гуманітарної допомоги.

На нашу думку, такий формалізований підхід є догматично вразливим і методологічно помилковим, доки предмет матеріального світу не відповідає сутнісним законодавчим ознакам, він не може автоматично визнаватися гуманітарною допомогою виключно через факт подання відповідної митної декларації під час перетину кордону. Якщо предмети ввозяться на митну територію України лише «під виглядом» гуманітарної допомоги (наприклад, для бруталного ухилення від сплати митних платежів, ПДВ та акцизів при комерційному імпорті транспортних засобів), але фактично такою допомогою від донора не є, дії винних осіб не утворюють об'єктивної сторони складу ст. 201-2 КК України. За таких обставин їхня девіантна поведінка потребує правової оцінки за ст. 212 КК (Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)) або ст. 222 КК (Шахрайство з фінансовими ресурсами). Ми переконані, що через ігнорування цієї термінологічної різниці виникає правовий парадокс: особа, дії якої правильно кваліфіковані за ст. 212 чи 222 КК, опиняється у значно вигіднішому становищі завдяки м'якшим санкціям, аніж волонтер, діяння якого по-

милково підведені під ч. 3 ст. 201-2 КК України в умовах воєнного стану, що передбачає від п'яти до семи років позбавлення волі з конфіскацією майна.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, сконструйована законодавцем як матеріальний склад і полягає в активних діях, які набувають трьох альтернативних форм: 1) продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги; 2) використання благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку; 3) укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном з метою отримання прибутку.

Обов'язковою криміноутворювальною умовою для притягнення особи до відповідальності за ч. 1 ст. 201-2 КК України є вчинення цих дій у значному розмірі. Згідно з Приміткою 2 до цієї статті, значним розміром вважається сукупна вартість товарів гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, що у 350 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (НМДГ) [3]. Великий розмір, передбачений як кваліфікуюча ознака у ч. 2 ст. 201-2 КК, становить перевищення у 1000 і більше разів НМДГ; відповідно, особливо великий розмір (ч. 3 ст. 201-2 КК) вимагає перевищення у 3000 і більше разів НМДГ.

Варто відзначити, що оскільки об'єктом цього злочину виступають суспільні відносини у сфері господарської діяльності, а не право власності, основним критерієм виміру тяжкості кримінального правопорушення визнається загальна вартість предметів (товарів), які були незаконно пущені в оборот та мали б надійти кінцевим набувачам. На відміну від злочинів проти власності, де вимірюється розмір фактичної майнової шкоди, заподіяної власнику, у ст. 201-2 КК України значення має сумарна оцінка самого предмета оборудки.

Суб'єктивна сторона аналізованого злочину характеризується прямим умислом та обов'язковою спеціальною метою «з метою отримання прибутку». Саме ця законодавча конструкція викликала найбільше труднощів у правозастосовній практиці та спровокувала наукові дискусії.

По-перше, практика свідчить про системне нерозуміння органами досудового розслідування сутності економічної категорії «прибуток» у контексті специфічної волонтерської діяльності. Дослідження кримінальних проваджень показує, що непоодинокими є ситуації, коли волонтери закуповують дефіцитні товари (тепловізори, дрони, медичні аптечки) за кордоном за власні кошти або залучені донати, ввозять їх під виглядом гуманітарної допомоги для мінімізації бюрократичних митних процедур в умовах війни, а згодом передають військовим підрозділам виключно за собівартістю (з урахуванням об'єктивних витрат на пальне та транспортування). За логікою фінансового права, за відсутності доданої вартості (маржі), у діях таких осіб об'єктивно відсутня мета отримання прибутку [9]. Водночас, слідчі органи, застосовуючи суто механістичний підхід, нерідко ототожнюють будь-який факт передачі майна за кошти або вимогу компенсувати логістику із «продажем з метою отримання прибутку». На нашу думку, це призводить до необґрунтованого кримінального переслідування громадянського суспільства та дестимулює волонтерський рух.

По-друге, як слушно зауважує низка дослідників, ознака «мета отримання прибутку» не завжди має очевидне пряме матеріальне вираження. Гіпотетично, якщо посадова особа органу місцевого самоврядування або політик використовує розподіл гуманітарної допомоги як інструмент електорального підкупу чи політичного піару, вона переслідує мету отримання політичних дивідендів, лояльності виборців або власної вигоди (соціального капіталу) [14]. Чи можна вважати такі нематеріальні блага «прибутком» у жорсткому розумінні ст. 201-2 КК України? Догматичне тлумачення змушує відповісти негативно, хоча ступінь суспільної небезпечності таких діянь (особливо в умовах воєнного стану) є надзвичайно високим і підриває авторитет органів державної влади. Це яскраво свідчить про те, що законодавче звуження мотиву виключно до «отримання прибутку» є помилковим критерієм для криміналізації усіх небезпечних форм нецільового використання гуманітарних ресурсів [7].

Відмежування від суміжних кримінальних правопорушень: проблема штучної конкуренції норм. Термінове введення ст. 201-2 до КК України зумовило потужну проблему штучної конкуренції норм у кримінальному праві. О.О. Дудоров та Р.О. Мовчан констатують, що поява цієї статті стала проявом невиправданої надлишкової криміналізації, оскільки переважна більшість випадків незаконного розпорядження гуманітарною допомогою до 3 квітня 2022 року цілком успішно кваліфікувалася за класичними статтями про злочини проти власності. Розглянемо ключові аспекти розмежування [6].

Відмежування від привласнення та розтрати. Головна концептуальна відмінність між цими складами полягає в економічній сутності та способі відчуження майна. Термін «продаж», який становить об'єктивну сторону ст. 201-2 КК, априорі передбачає *оплатну* передачу майна іншим особам з метою зустрічного отримання матеріального еквівалента (грошей). Натомість для «розтрати» в розумінні ст. 191 КК України обов'язковою та невід'ємною ознакою є *безоплатне* обернення чужого майна (ввіреного винному) на користь третіх осіб [5]. На наше переконання виникає серйозна проблема

кваліфікації послідовних дій. Якщо керівник благодійного фонду або матеріально відповідальна особа спочатку, шляхом зловживання своїм службовим становищем, незаконно та безоплатно обернула гуманітарну допомогу на власну користь, цей злочин вважається повністю закінченим з моменту фактичного вилучення майна за ст. 191 КК України. Якщо після цього винна особа здійснює комерційний продаж цього майна на ринку третім особам, такий продаж має розцінюватися виключно як акт розпорядження майном, раніше здобутим злочинним шляхом. Додаткова кваліфікація таких дій ще й за ст. 201-2 КК України є грубим порушенням принципу *non bis in idem* (заборона подвійного притягнення до відповідальності за одне і те ж діяння), оскільки продаж є природним наслідком і способом реалізації корисливої мети, закладеної під час первинного привласнення.

Відмежування від шахрайства. Доповнення КК України статтею 201-2 суттєво змінило вектори досудового розслідування. Якщо раніше органи правопорядку кваліфікували продаж волонтерської допомоги як шахрайство, то наразі підходи розійшлися. Ст. 201-2 КК України взагалі не передбачає обов'язкового факту заволодіння чужим майном саме шляхом обману чи зловживання довірою потерпілого. Для кваліфікації за ст. 201-2 немає жодного значення, чи був покупець введений в оману. Цілком можливою є ситуація, коли свідомий покупець достовірно усвідомлює, що придбаває крадену гуманітарну допомогу, його повністю влаштовує ціна, і жодного обману щодо нього особисто не вчиняється. Якщо ж винна особа відверто обманює покупця, запевняючи, що товар є легальним комерційним імпортом з-за кордону і водночас незаконно продає гуманітарну допомогу, у доктрині виникає питання про наявність ідеальної сукупності злочинів (ст. 190 та ст. 201-2 КК України), оскільки ці діяння посягають на абсолютно різні безпосередні об'єкти: ст. 190 – на право власності покупця на його особисті кошти, а ст. 201-2 – на встановлений порядок господарювання у сфері благодійності [15].

Відмежування від легалізації майна. Розслідування масштабних схем розкрадання допомоги часто стикається зі складнощами відмежування ст. 201-2 КК від легалізації майна, одержаного злочинним шляхом. Отримані від масового незаконного продажу гуманітарних вантажів тіньові кошти часто інвестуються зловмисниками в легальний бізнес, що вимагає проведення глибоких фінансових розслідувань, до яких змушені долучатися детективи Бюро економічної безпеки та Національного антикорупційного бюро України, попри те, що базова підслідність ст. 201-2 КК належить до компетенції Національної поліції України.

Висновок. Підсумовуючи викладене, слід констатувати, що запровадження ст. 201-2 КК України, попри свою соціальну обумовленість в умовах воєнного стану, породило серйозну кризу правозастосування через системні недоліки законодавчої техніки. Ключовою проблемою залишається термінологічна невизначеність предмета кримінального правопорушення та хибна практика слідчих органів щодо застосування суто формального «митного підходу» замість оцінки сутнісної ознаки гуманітарної допомоги – її базової безоплатності. Більше того, імперативна прив'язка до вузько трактованої «мети отримання прибутку» продемонструвала свою догматичну вразливість. Вона не лише залишає поза межами кримінально-правового реагування суспільно небезпечні форми нецільового використання ресурсів заради нематеріальних дивідендів, але й створює підґрунтя для необґрунтованого репресивного тиску на добросовісних волонтерів, які діють у межах компенсації об'єктивних логістичних витрат без створення доданої вартості.

У системному вимірі така поспішна криміналізація спровокувала штучну конкуренцію норм, розмивши межі між злочинами проти власності та кримінальними правопорушеннями у сфері господарської діяльності. Вирішення окреслених колізій вимагає не лише доктринального переосмислення, а й нагальної оптимізації диспозиції ст. 201-2 КК України та вироблення уніфікованих роз'яснень на рівні найвищої судової інстанції. Синхронізація кримінального закону з регулятивним законодавством та чітке відмежування первинного привласнення від подальшої реалізації майна є критично необхідними кроками. Лише за умови дотримання принципу правової визначеності кримінальний закон зможе виконувати свою охоронну функцію, не перетворюючись на механізм блокування життєво важливих ініціатив громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Костенко О.М., Кеєр О.С. Специфіка кваліфікації та доказування за статтею 201-2 КК України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2024. № 6. С. 76–82. URL: https://lsej.org.ua/6_2024/76.pdf (дата звернення 01.03.2026).
2. Степанченко А.В. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги: автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2025. 24 с. URL: https://www.navs.edu.ua/files/spec-vchena-rada/srd_26_007_03/2025/avtoref_stepanchenko.pdf (дата звернення 01.03.2026).

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 01.03.2026).
4. Відповідальність за продаж гуманітарної допомоги. URL: <https://lanmisto.gov.ua/2022/08/19/vidprovidalnist-za-prodazh-gumanitarnoyi-dopomogy/> (дата звернення 01.03.2026).
5. Лісовська О.В. Відмінності складу злочину, передбаченого ст. 201-2 Кримінального кодексу України від суміжних складів злочину. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2023. Вип. 80. Ч. 2. С. 56–58. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/296916> (дата звернення 01.03.2026).
6. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Кримінально-правова заборона щодо незаконного використання гуманітарної допомоги: сумнівна законодавча новела. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2022. № 2 (98). С. 99–115. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.98.99-115> (дата звернення 01.03.2026).
7. Дудоров О.О., Мовчан Р.О., Каменський Д.В. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 21–37. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/11985/1/3.pdf> (дата звернення 01.03.2026).
8. Каменський Д. Відповідальність за розкрадання гуманітарної допомоги: новела вітчизняного кримінального закону під час війни // *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2023. № 3. URL: <https://visnykrau.com/index.php/journal/article/view/576> (дата звернення 01.03.2026).
9. Падун В., Філіпішина А. Виклики і загрози для правозахисників, активістів та волонтерів: нормативний аспект: узагальнений звіт. Київ, 2024. URL: https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/Zahrozy-i-vyklyky-dlia-aktivivistiv_ukr.pdf (дата звернення 01.03.2026).
10. Муляр Г.В., Бабиш В.А. Особливості кримінальної відповідальності за розкрадання гуманітарної допомоги під час дії правового режиму воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2023. Вип. 77. Ч. 2. С. 171–174. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/06/31-2.pdf> (дата звернення 01.03.2026).
11. Шевченко Н. Кримінологічний аналіз незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Успіхи і досягнення у науці. Серія «Право». 2026. № 1 (23). URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/35452> (дата звернення 01.03.2026).
12. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05 лип. 2012 р. № 5073-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 25. Ст. 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17> (дата звернення 01.03.2026).
13. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 22 жовт. 1999 р. № 1192-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 51. Ст. 448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (дата звернення 01.03.2026).
14. Резнік, М.О. Історико-правовий розвиток інституту відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги в Україні. *Академічні візії*. 2025. № 42. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15630511> (дата звернення 01.03.2026).
15. Як за новим законом каратимуть за продаж гуманітарної допомоги. Судова влада України. URL: <https://zl.ck.court.gov.ua/sud2306/pres-centr/inform/1267453/> (дата звернення 01.03.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 1.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026